

Uz iscrpan uvid u literaturu, istraživanje se temeljilo na izvorima - osobnim arhivskim fondovima u Republici Hrvatskoj, njih oko 2000 u 70-ak institucija. Kolika je zapravo vrijednost ove sinteze? Iskreno preporučujemo svakoj ozbiljnijoj stručnoj knjižnici u RH da na svojim policama osigura primjerak tog izdanja. Isto tako, svaki pojedini stručni arhivski djelatnik koji radi na poslovima arhivističkog sređivanja i opisa gradiva osobnih fondova, trebao bi se u svom radu konzultirati s navedenom sintezom.

Radoslav Zaradić

Stipančević, M. Emil Laszowski - pripadnik hrvatske intelektualne elite na prijelazu 19. i 20. stoljeća. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. 327 str.

Višegodišnji rad na sređivanju rukopisnih ostavština istaknutih osoba potaknuo je autora Maria Stipančevića, povjesničara i arhivista zaposlenog u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, da za naslov disertacije na poslijediplomskom studiju povijesti prihvati navedenu temu.

Sustavni i cjelovito sačuvani osobni arhivski fondovi, poput osobnog fonda Emila Laszowskog u Hrvatskom državnom arhivu (signatura: HR HDA 806; 9 d/m gradiva), jako su rijetki. Zahvaljujući Laszowskom koji je pedantno, manirom jednog arhivista erudita i ljubitelja starina uređivao svoj mali privatni arhiv, sačuvano je mnoštvo privatnih i službenih dokumenata, rukopisa, korespondencije te iscrpnih bilježaka koje obiluju podacima o širem krugu ljudi s kojima je bio u nekom kontaktu. Zbog toga je fond sam po sebi izuzetno dragocjen izvor podataka o kulturnom i socijalnom životu uskog broja ljudi s viših društvenih instanci.

Emil Laszowski (Brlog na Kupi, 1.4.1868. - Zagreb, 28.11.1949), bio je ugledni hrvatski javni djelatnik, povjesničar i arhivist. Završio je studij prava u Zagrebu. Cijeli radni vijek proveo je u Zemaljskom odnosno Državnom arhivu u Zagrebu, gdje je od 1925. bio i ravnatelj. Na njegov su poticaj osnovani Gradska knjižnica u Zagrebu i Muzej grada Zagreba, kojemu je bio i prvi ravnatelj. Zajedno s Velimirom Deželićem i Stjepanom Širolom 1905. godine utemeljio je Družbu Braće Hrvatskog Zmaja. Kao povjesničar i publicist objavio je mnoštvo radova na temu povijesti i kulturne baštine hrvatskih gradova i regija.

Njegov život, a naročito rad u Družbi Braće Hrvatskog Zmaja, često je bio predmetom zanimanja raznih autora. Analizom izvornoga arhivskoga gradiva u disertaciji je rekonstruiran onaj dio njegovog života i rada koji su najmanje poznati: porijeklo, djetinjstvo, školovanje, privatni život te rad u Zemaljskom arhivu. U knjizi se kronološki obrađuje „najplodnije“ razdoblje Laszowskog, od njegovog rođenja do 1925. godine kada je imenovan ravnateljem Kraljevskog državnog arhiva u Zagrebu.

Disertacija broji 327 stranica i sastoji se od ukupno devet poglavlja uz uvod, sažetke na hrvatskom i engleskom jeziku, zaključak, popis izvora i literature te životopis autora s popisom objavljenih radova.

Prva dva poglavlja su: *Metodološki pristup, izvori i literatura* (str. 6-11) te *Osvrt na društvenu i gospodarsku situaciju u Hrvatskoj i Slavoniji na prijelazu 19. i 20. st.* (12-17).

Razdoblje djetinjstva i odrastanja Emila Filipa Laszowskog u rodnom mu Brlogu na Kupi, Stipančević smatra ključnim za razumijevanje cijelog njegovog života. Pod naslovom *Obitelj, djetinjstvo i školovanje Emila Laszowskog* (18-54) navode se biografski podatci o njegovoj bližjoj obitelji, odrastanju i školovanju u dvorcu koji potječe iz vremena obitelji Zrinski.

Obimom najveće je četvrto poglavlje *Službovanje u Zemaljskom (Državnom) arhivu u Zagrebu* (55-148). Zahvaljujući sjajnom znanju latinskog jezika koje je usvojio od svog djeda Šufflaya i pomoći utjecajnih obiteljskih prijatelja koji su ga preporučili samom banu Khuenu Héderváryju, Laszowski je sredinom lipnja 1891. godine došao na mjesto dnevničara u Zemaljski arhiv. U poglavlju je studiozno rekonstruiran razvoj arhivske djelatnosti i same institucije Arhiva koji radom E. Laszowskog i Ivana Bojničića postaje prepoznatljiva ustanova. Veliki utjecaj Laszowski je imao i kod zaštite kulturnih spomenika kao sudionik i inicijator niza poduhvata za obnovu srednjovjekovnih ruševina.

Peto *Aktivnost u Družbi „Braća Hrvatskog Zmaja“* (149-163) i šesto poglavlje *Članstvo u drugim društvima* (164-169), na temelju već dostupne literature donose kratki pregled javnog djelovanja Emila Laszowskog u nizu društava i organizacija od kojih su možda najznačajniji: Družba „Braća Hrvatskog Zmaja“, Hrvatsko arheološko društvo i Kolo hrvatskih književnika.

Kao publicist Laszowski je tijekom 36 godina napisao oko 450 knjiga, brošura, stručnih članaka i drugih radova. Njegovu bibliografiju, iako nepotpunu, u poglavlju *Publicistički rad* (170-189) Stipančević dijeli u četiri „grubo omeđene“ kategorije prema sadržajnoj odrednici: *mjestopisi (povijesno-topografske crtice); rodoslovlja, biografije, grboslovlja i pečatoslovlja; objavljivanje izvora; ostali prilozi*. Suradnja s Maticom hrvatskom i Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti navedena je u ovom poglavlju zbog isključivo publicističke suradnje koju je Laszowski održavao s navedenim institucijama.

Drugo po veličini poglavlje je *Privatni život* (190-272). Uz mnogobrojne poslovne obaveze Laszowski se stigao čak tri puta oženiti i podignuti četvero djece. Česti novčani problemi koji su ga u hodu pratili, nisu ga spriječili da održava intenzivne veze sa širokim društvom u kojem su se nalazili i neki istaknuti hrvatski političari, umjetnici i znanstveni djelatnici tog vremena.

Posljednje poglavlje *Laszowski kao pripadnik hrvatske intelektualne elite* (273-302) zapravo predstavlja malo širi zaključak, u kojem autor kontekstualizira isprepletenost javnog i privatnog života dijela hrvatske inteligencije na prijelazu stoljeća, po čemu život Emila Laszowskog nije bio iznimka.

Ova disertacija nastala je kombinacijom deskriptivne i kritičko-povijesne metode analize ukupno 23 fonda pohranjena u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Po karakteru ona se ne može u potpunosti svrstati u historiografska djela, a niti u klasičan književni (auto)biografski tekst. Da bi bilo potpuno biografsko djelo potrebno je tekst proširiti i obraditi razdoblje nakon 1925. Kako u domaćoj publicistici, a naročito u historiografiji još uvijek nema dovoljan broj radova slične metodologije, nismo u mogućnosti do kraja valorizirati ovu sintezu. Zasad ona predstavlja rijedak portret jednog hrvatskog intelektualca s konca 19. stoljeća, ali i vrijedan historiografski doprinos povijesti arhivistike i upravnih institucija u Hrvatskoj.